

ASPECTE PRIVIND SITUAȚIA ȘCOLILOR ROMÂNEȘTI DIN BALCANI DUPĂ PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Emanuil Ineoan¹²

REZUMAT

Perioada de după Primul Război Mondial a reprezentat un regres pentru comunitățile de aromâni din Balcani în ceea ce privește proiectele educaționale demarate în zonă cu sprijinul statului român. Pe fondul unei hemoragii elitare, a refugiului numeroșilor intelectuali aromâni și a închiderii școlilor încă din vremea Războaielor Balcanice, se produce, în această zonă, o vulnerabilizare din ce în ce mai accentuată a acestei comunități. Acest studiu își propune să analizeze evoluția școlilor din comunitățile aromâne din Balcani în perioada interbelică, folosind documente statistice și arhivistice relevante pentru această perioadă.

Cuvinte-cheie: Balcani, aromâni, România, școli, perioada interbelică.

1. CONTEXT

Izbucnirea Primului Război Mondial a avut repercusiuni dintre cele mai nefavorabile și asupra activității școlare, cea mai mare parte a școlilor fiind închise încă din vremea conflictelor balcanice. Perioada în care școlile și-au sistat activitatea a determinat refugierea multor institutori în România, producând o hemoragie a liderilor aromâni în teritoriu cu consecințe dramatice pentru moralul populației rămase locului¹³.

¹² Cercetător al Centrului de Studii în Probleme Etnice al Academiei Române, adresa e-mail: ijemanuil@yahoo.com.

¹³ Acum pleacă în România până și institutorul Nuși Tulliu, un simbol al luptei pentru emanciparea școlară a aromânilor, în Arhiva Ministerului Afacerilor Externe (în continuare A.M.A.E.), Fond Atena, Vol. 253, f. 141.

Desfășurarea războiului, dar mai ales faptul că linia frontului trecea prin zone cu populație aromână¹⁴, a avut desigur un impact major asupra vieții acestor comunități, schimbările dese de autoritate (sârbească, bulgară, franceză, greacă) marcate de trecerea frontului au determinat invariabil la o poziționare a elitei locale dornice de a-și proteja comunitatea de rigurile războiului.

În perioada interbelică, din cauza diverselor piedici, doar o parte din școlile funcționale înainte de război au mai putut fi redeschise. Astfel în Grecia mai funcționau în condiții din cele mai grele doar 29 de școli; în Regatul Sârbo-Croato-Sloven nici una; în Albania trei școli, iar în Bulgaria au rămas ambele deschise, atât liceul de la Sofia, cât și școala din Djumaia de Sus. Acestea reprezentau un total de 31 de școli primare cu 62 de învățători și 4 școli secundare cu 42 de profesori frecventate de un număr de aproximativ 1577 elevi¹⁵.

În 1919 ofensiva greacă asupra școlilor aromâne se înăsprește, însuși guvernatorul Macedoniei fiind însărcinat cu răspândirea de literatură propagandistică în zonele aromâne și cu munca de convingere a părinților eleviilor școlilor române să renunțe la această formulă educațională, răspândind zvonul că aceste instituții se vor închide în curând¹⁶.

¹⁴ Mai multe despre istoria acestei comunități și evoluția sa până în contemporaneitate în:

1. Gheorghe Caragiani, *Studii Aromâne*, București, Editura Fundației Culturale, 1994;
2. Anca Tanașoca și Nicolae Șerban Tanașoca, *Unitate romanică și diversitate balcanică. Contribuții la istoria romanității balcanice*, București, Editura Fundația Pro, 2004;
3. Radu Baltasiu, Aurica Bojescu, Călin Câmpean și Dan Dungaciu, *România și românii din jurul ei*, București, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale, 2006.

¹⁵ A.M.A.E., Fond Problema 15, f. 87 și următoarele.

¹⁶ A.M.A.E., Fond Atena, vol. 235, f. 354.

Ca urmare a acestor măsuri, dacă în anul școlar 1918-1919, școala din Vlaho-Clisura era frecventată de 75 de copii, pentru anul 1919-1920 s-au mai înscris doar 18, dintre care, până în decembrie 1919, s-au mai retras 4¹⁷.

2. TABLOU STATISTIC CU NUMĂRUL ȘCOLILOR ȘI ELEVILOR ÎNSCRIȘI LA ÎNCEPUTUL ANULUI ȘCOLAR 1918- 1919. CIRCUMSCRIPTIA SALONIC ȘI CORIȚA¹⁸

¹⁷ *Ibidem*, f. 434.

¹⁸ *Ibidem*, f. 310.

The schools in the villages of Poroi/Ano Poroi

Localitate	Nr. școli	Felul școlii	Băieți	Fete	Total	Începători	Cls. I	Cls. II	Cls. III	Cls. IV	Cls. V	Nr. personal didactic
1. Belcamen/ Drosopigi (Gr.)	1	Mixt	25	22	47	21	3	13	-	8	2	2
2.Căndrova/ Kedrona (Gr.)	1	-/-	38	19	57	32	16	3	4	-	2	2
3.Doliani	2	b./g.	53	41	94	50	9	12	6	14	3	5
4.Hrupiște/ Argos Orestiko (Gr.)	2	b./g.	24	25	49	21	5	2	4	10	8	3
5.Nevesca/ Nymfeo (Gr.)	2	b./g.	21	7	28	9	8	4	1	3	3	2
6.Paticina (disappeared)	1	mixt	21	25	46	30	4	2	4	3	3	2
7.Thessaloni-ki	1	-/-	19	12	31	7	5	8	2	5	4	3
8.Veria-Selia/ Ano Vermio (Gr.)	2	b./g.	70	36	106	47	15	14	13	9	7	9
9.Veria-Xirulivad/ Xirulivado												
10.Vlaho-Clisura/Klei-soura		mixt	28	13	41	16	7	4	8	2	4	3
Total	13	-	299	200	499	233	72	62	42	54	36	31

Școlile din comunele: Poroii, Lipoș și Păpadia (circumscripția Salonic), precum și cele din circumscripția Meglenia nu funcționau, școala din Vodena fiind evacuată de armată, iar cea de la Gramaticova nu funcționează, localul suferind mari stricăciuni.

Localitate ¹⁹	Felul șc.	Cls. pregăti toare	Cls. I	Cls. II	Cls. III	Cls. IV	Cls. V	Total
1. Corița	Băieți	24	15	12	7	6	0	64
2. -/-	Fete	50	12	9	3	3	0	77
3. Pleasa	Băieți	42	13	10	8	8	0	81
4. -/-	Fete	37	6	8	4	13	4	72
Total		153	46	39	22	30	4	294

Localitățile din Grecia în care mai funcționau școli după 1919 erau: Salonic, Veria, Doliani, Vodena, Vlaho-Clisura, Neveasta, Belcamen, Gramaticova, Fetița, Paticina, Păpadia, Hrupiște, Livezi, Cupa, Poroii, Grebena, Pretori, Avdela, Samarina, Perivole, Băiasa, Turia, Breaza, Turia, Breaza, Damași, Vlahoiani, Ianina. În aceste localități funcționau 27 școli primare și 5 școli secundare: liceul din Grebena, gimnaziul din Ianina, gimnaziul, școala normală și profesională de fete, precum și școala superioară de comerț din Salonic²⁰.

În data de 19 decembrie 1924, guvernatorul general al Macedoniei, Canavos, a ordonat autorităților elene din Grebena să închidă gimnaziul român din localitate și să desființeze internatul școlii. Directorul Gimnaziului, Samarineanu,

¹⁹ *Ibidem*, f. 309.

²⁰ Simion Țovaru, *Problema școalei românești din Balcani*, București, Editura Cultura, 1934, p. 106.

mărturisea indignat că înainte de a se remite ordinul, guvernatorul îl asigurase

„de sentimentele sale pentru români și mai ales pentru România cu care Grecia este în cele mai cordiale relații”²¹.

La protestele mai sus numitului director față de decizia închiderii școlii, guvernatorul Canavos a solicitat o cerere scrisă din partea populației române din Grebena care să conțină

„dorința înființării unui gimnaziu cu limba²² de predare maternă²³

ce urma a fi trimisă apoi ministerului de la Atena. Directorul Samarineanu a cerut intervenția ministrului român de la Atena, Langa Rășcanu, pentru medierea situației, acuzând autoritățile grecești că vor să „tărăgăneze cât mai mult chestiunea”²⁴.

Când în 1925 s-a pus problema desființării gimnaziului din Ianina, doar intervențiile ministrului Instrucțiunii Publice și ale Ministerului Afacerilor Străine de la București reușesc să anuleze acest plan. Victoria diplomației românești în acest caz școlar a impulsionat comunitatea din Băeasa, Ianina:

²¹ A.M.A.E., Fond Atena, Vol. 134, f. 33.

²² Asupra chestiunilor legate de uzul limbă literară/dialect în școlile românești din Balcani vezi pe larg tratat în studiul lui Emanuil Ineoan, „Interogații privind strategia educațională pentru aromâni urmărită de România în Balcanii secolelor XIX-XX”, în Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, Irina Floarea și Ioan-Mircea Farcaș (editori), *Ex Oriente lux. In honorem Alessandria*, Edizioni dell’Orso [Editura Orso], 2021, pp. 603-614.

²³ „A.M.A.E., Fond Atena, Vol. 134, f. 33.

²⁴ *Ibidem*.

„Adversarii care vor să stingă limba noastră strămoșească lucrează în zadar, avem guvernul țării și școala care nu ne va lăsa să pierim noi românii din comunele din Epir”²⁵.

Pentru ca victoria să nu fie deplină, autoritățile elene au fixat însă unele constrângeri pentru funcționarea în continuare a gimnaziului de la Ianina. Astfel, inspectorul general grec i-a comunicat directorului gimnaziului român următoarele condiții solicitate de legile statului grec pentru funcționarea școlii pe mai departe: 1. În fiecare clasă urma să se predea cel puțin o oră de greacă pe zi, deci un total de 6 pe săptămână. 2. Gimnaziul trebuia să poarte din acel moment numele de „Gimnaziul Aromân” și nu „Român” ca până atunci. 3. Până la sfârșitul lunii iunie 1925 trebuia întocmită o petiție în care comunitatea să ceară ministerului de la Atena înființarea unui gimnaziu pentru instruirea copiilor în limba maternă, de asemenea trebuia specificat numărul elevilor, numele fiecăruia, comuna și clasa în care urmau să fie înscriși, în direcția cui va fi pus acest gimnaziu precum și numele profesorilor care vor predă cu mențiunea expresă de a avea toți cetățenia greacă, stipularea sumelor ce erau destinate pentru întreținerea gimnaziului, persoanele care se ocupau de gestiunea acestora. 4. Se impunea ca predarea să fie doar în dialectul macedo-român, iar manualele în dialect urmau a fi aprobate de Atena²⁶.

Autoritățile declarau că în acord cu legea nr. 3179 din 5 august 1924 referitor la școlile din Tracia și Macedonia, cele care funcționaseră în aceste teritorii înainte de 9 mai 1913

²⁵ *Ibidem*, f. 21.

²⁶ *Ibidem*, f. 41 și paginile următoare.

puteau să continue să funcționeze și după acea dată cu prevederile adăugate ulterior²⁷.

Declarația solicitată de autorități prin care școlile să aibă personal doar cu cetățenie greacă, lecțiile să fie predate doar în dialectul macedo-român, iar oficialitățile elene să aibă drept de control a fost refuzată categoric de notabilitățile aromâne văzând în aceste imixtiuni puterea de dispunere arbitrară după bunul plac al autorităților grecești de a închide ori de câte ori vor dori școlile. Directorii gimnaziilor românești declarau că

„întreaga suflare românească a Pindului a luat hotărârea de a nu se lega cu autoritățile grecești cu o asemenea cerere, și dacă trebuie obținută autorizația rămâne în ființă singura speranță intervențiile reprezentanților țării românești pe baza celor două tratate de pace de la București și de la Sevres”²⁸.

În iunie 1925 Grecia a adoptat o nouă lege privitoare la înființarea și funcționarea școlilor minorităților din Macedonia, promulgarea acesteia venind în ajunul Conferinței de la Geneva pentru a împlini o lacună a legislației elene în această privință, stipulată în tratatul de la Laussane și Convenția asupra minorităților. Legației României din Atena i se transmite în septembrie faptul că noua lege va avea în vedere doar minoritățile slavofone din Grecia, școlile românești urmând a funcționa pe baza vechilor legiuri, neschimbându-li-se statutul²⁹.

Într-un raport către Legația din Atena consulul Vassillake din Ianina transmitea pe 17 septembrie 1925 o serie

²⁷ *Ibidem*, f. 107.

²⁸ *Ibidem*, f. 199. 24 octombrie 1925.

²⁹ *Ibidem*, f. 141.

de informații despre modul în care vedeau autoritățile elene procesul educațional în zona Epirului locuit de aromâni. La un congres al dascălilor greci din regiunea Epirului, revizorul școlar Zumbu, referindu-se la activitatea dascălilor greci în comunele aromâne, descria în termenii următori rolul important al învățătoarelor:

„Învățătoarea, a cărei misiune în localitățile locuite de xenofoni, este din cele mai mari, se va sili din răspuțeri să insuflă micuțelor copile o nețărmuită dragoste pentru limba elenă și să subjuge treptat și sufletul mamelor, temelia familiei. Se va folosi de orice prilej spre a se introduce în familiile xenofonilor [n.n.vorbitorilor de limbi străine] a căror deznaționalizare o va urmări prin toate mijloacele și cu tot entuziasmul apostolului. Va stabili legături strânse cu femeile care le va îndruma, cu toată stăruința în învățarea și cunoașterea limbii și a tot ce privește cultura noastră, lucrând întotdeauna în sensul ca să le facă să se lepede de graiul, de datinile, de moravurile și în general de tot ce alcătuiește caracterul specific al acestor xenofoni. Pentru atingerea acestui țel de însemnătate fundamentală se cere multă osteneală și răbdare încă și mai mare. Dar, tocmai pentru acest cuvânt, am înaintat de repetate ori și cu toată stăruința pe lângă cei în drept ca posturile de la școalele din comunele cu xenofoni să fie considerate ca posturi de onoare și de luptă de primă ordine, iar învățătorii aleși dintre cei mai distinși, să se bucure de avantaje materiale speciale, acordându-li-se pe lângă celelalte drepturi o recompensă de activitate națională deosebită, dând interesul cuvenit chestiunii aplicării urgente și sistematice a tuturor măsurilor indicate pentru completa asimilare ca limbă și națiune a populației xenofone din cuprinsul Epirului³⁰.

Inspectorul general școlar al Epirului asigura asistența că directivele de mai sus urmau a fi publicate într-o broșură de

³⁰ *Ibidem*, f. 148.

uz intern trimisă tuturor învățătorilor din circumscripția acestuia și promițându-le superiorilor săi că se va îngriji personal

„ca autoritatea superioară va ști să aprecieze și să răsplătească cu prisosință pe dascălii ce vor fi dat dovadă de râvnă și zel în opera de supremă însemnătate națională și de stat a asimilării xenofonilor”³¹.

Consulul român arata că pentru acest scop, oficialitatea greacă a angajat întreg aparatul de stat: educațional, ordine publică, judiciar etc., ajutoare materiale consistente în natură sau în bani atât copiilor de români (e vorba de aromânii ce se autopercepeau drept români din Macedonia și erau receptați ca atare), cât și familiilor grecomane (aromâne în fapt, dar cu o autopercepție identitară elenofilă, receptați drept elenovlahi și considerați greci de către autoritățile de la Atena), sprijin în afaceri pentru grecomani aflați la concurență cu românii naționaliști, acordarea de burse fără distincție de starea materială ori merit în numeroasele internate și orfeline create de statul elen cu cheltuieli substanțiale în interesul reușitei propagandei.

Consulul solicita un răspuns prompt din partea ministerului român care să contrabalanseze presiunea asimilaționistă elenă, arătându-se că în multe zone ale Epirului, mai ales populația de fărșeroți din arealul Filiate, Margariti, Gumenița, Filipiada, Pogon etc., dar și în sudul Albaniei se impunea intervenția unei protecții culturale imediate datorită

„numărului lor foarte mare și valorii lui deosebite a acestui element aromânesc, care nu trebuie lăsat în părăsire fără carte

³¹ *Ibidem*, f. 149.

și lumină primind de la ei nenumărate solicitări în acest sens³².

Consulul recomanda întărirea instituțiilor școlare existente și anihilarea acțiunii grecești din zonă³³.

Pe 14 octombrie 1925, epopeea gimnaziului român din Grebena reîncepea, subprefectul cerându-i directorului să evacueze până seara localul și internatul. A doua zi dimineața corpul profesoral cere comandantului jandarmeriei, maiorul Brelakis, un ordin scris pe care acesta refuză să-l arate, amenințând pe profesorii cu cetățenie greacă (în fapt majoritatea institutorilor erau localnici aromâni, deci implicit cetățeni ai statului Elen) cu arestarea³⁴.

În 18 octombrie 1925 autoritățile elene au evacuat cu forța profesorii și elevii din acest gimnaziu³⁵. Gimnaziul va fi însă redeschis prin decizia premierului T. Pangalos la presiunile diplomației românești în decembrie 1925³⁶.

Astfel de șicane se întâlnesc în aproape toate părțile locuite de aromâni. În Zagor, după o iarnă extrem de grea abătută încă din noiembrie 1928 asupra satelor din zonă ce a dus la pieirea majorității animalelor și la foamete, ajutoarele de stat sunt distribuite doar comunităților de greci ori grecomani, românilor transmițându-li-se din partea autorităților să ceară sprijin de la statul român deoarece nu frecventau școlile grecești, ci pe cele românești³⁷.

³² *Ibidem*, f. 150.

³³ *Ibidem*.

³⁴ *Ibidem*, f. 201-202.

³⁵ *Ibidem*, f. 170.

³⁶ *Ibidem*, f. 215.

³⁷ A.M.A.E., Fond Problema 18, Vol. 5, nepaginat.

Și Școala Superioară de Comerț din Salonic solicita ajutorului statului român, transmițând un raport detaliat cu rugămintea de a-l înainta Ministerului Instrucțiunii de la Atena pentru ca pe baza articolului 1 din legea învățământului, această instituție să fie recunoscută ca atare de statul elen, iar elevii să se poată bucura printre altele de posibilitatea amânării serviciului militar până la terminarea studiilor, solicitându-se abrogarea impunerii de taxe către statul elen în valoare de 150 de drahme pentru elevii cursului inferior. Argumentația era următoarea: 1. Școala în cauză se adresa unei minorități al cărei drept de a se cultiva în limba proprie i-a fost recunoscut. 2. Aceasta era o școală a statului român care suporta toate cheltuielile, unii elevi fiind prea săraci, astfel încât tot autoritățile române vor trebui să le plătească aceste taxe³⁸.

În 2 martie 1927, Leon Pupi, directorul școlii primare din Breaza, a primit o directivă a Ministerului de Instrucție de la Atena comunicată de autoritatea școlară din circumscripția Ianina, prin care i se ordona ca materiile limba elenă, istoria și geografia să fie predate în greacă de unul dintre institutorii școlii elene din localitate. Ion Vuloagă, gerant al fostei Administrații Școlare, consideră dispoziția de mai sus drept una care atenta la libertatea de funcționare a școlilor românești solicitând intervenția diplomatică de urgență³⁹.

Elevii de la școlile grecești din localitățile aromâne aveau indicații de la personalul didactic să nu intre în contact cu elevii de la școlile românești, sunt aplicate corecții disciplinare acelor elevi care scapă câteva cuvinte în aromână. Copii aveau interdicția de a vorbi în dialect și în timpul liber. Pentru a

³⁸ A.M.A.E., Fond Atena, Vol. 134, f. 76.

³⁹ *Ibidem*, f. 252.

supraveghea respectarea acestui deziderat, în fiecare zi de miercuri era alcătuit un soi de tribunal la fiecare școală unde se luau interogatorii amănunțite pentru aflarea indisciplinațiilor care ulterior erau supuși la grele pedepse. Astfel de situații erau confirmate în aprilie 1927 chiar de revizorul grec din Konitza prin sintagma transmisă lui Leon Pupi „noi lucrăm din răspuțeri ca să vă astingem”⁴⁰.

În vara lui 1927 a debutat o campanie furibundă de presă împotriva școlilor străine în ziarele *Neologos*, *Eleftheron Vima*, *Nea Imera* și *Ethos*. Spre exemplu, în *Neologos* din 17 iunie 1927 se considera că cele 28 de școli românești funcționau „contrarar dispozițiilor asupra minorităților fiind conduse de consulatele de la Ianina și Salonic cu scop absolut de propagandă”⁴¹,

invitând România să nu provoace nemulțumirea Greciei și apreciind că cei

„câțiva de kutsovalahi”⁴² care au emigrat în Dobrogea dau astăzi din mâini și din picioare pentru a putea reveni aici (...)”⁴³.

Ziarul local din Ianina relua aceeași temă cerând închiderea școlilor sau controlul lor grecesc în 18 iunie 1927⁴⁴. O circulară cu numărul 182/1927 trimisă de Inspectorul General al învățământului particular din Grecia către Gimnaziul Român din Ianina cuprindea următoarea dispoziție:

⁴⁰ *Ibidem*, f. 290.

⁴¹ *Ibidem*, f. 358.

⁴² Nume folosit la acea vreme pentru a desemna grupul aromân.

⁴³ A.M.A.E., Fond Atena, Vol. 134, f. 358.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 359.

„nu este permisă înscrierea din nou la o școală particulară a unui elev provenit de la o școală publică, fără avizul revizorului școlar grecesc”⁴⁵.

În 24 mai 1927 consulatul României de la Salonic prin Ion Ciuntu adresa un raport strict confidențial ministrului de externe de la București. Anunța prin aceasta că se pregătea un plan de lucru cuprinzând

„întemeierea unei organizații economice pe care în principiu legația noastră din Atena a și aprobat-o, organizație care să sprijine elementul aromânesc din Grecia și să-l pună la adăpost de greutatea a căror înlăturare numai după părerea mea ar face pe aromâni refractari curentului de emigrare ce s-a dezlănțuit în ultimii ani și ar atrage rămânerea în Grecia a absolvenților școlii de comerț de aici prin posibilitatea plasării lor; apoi clădirea unei biserici și a unei școli primare în Salonic, recunoașterea școlilor noastre astăzi tolerate, precum și acceptarea unui cap bisericesc dorit de atâta timp”⁴⁶.

Într-un alt raport trimis în 1 iunie 1927 consulul recomanda atenție în alegerea corpului profesoral și măsuri serioase care să pună la adăpost școlile românești de orice bănuială și amestec cu celelalte școli considerate de propagandă străină despre care autoritățile și opinia publică greacă se arătau îngrijorate. Același consul se arăta preocupat de faptul că directorul Afacerilor politice ale guvernatorului general al Macedoniei, Lecos, i-a cerut în mod expres un tablou cu toți profesorii și institutorii noștri cu mențiunea locului nașterii și naționalității lor, precum și numărul elevilor care frecventează fiecare școală românească.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 357.

⁴⁶ A.M.A.E., Fond 72, Vol. 23, nepaginat.

Consulul român a declarat în repetate rânduri autorităților că școlile primare românești din Macedonia aparțin „comunităților românești”, iar subvenția acordată de statul român o justifica prin faptul că din punctul de vedere al autorităților grecești aceste școli erau minoritare și din neputința guvernului elen de a le subvenționa ele primeau a fi sprijinite de statul român. Însă în decembrie 1927, autoritățile elene nu recunoșteau comunitățile românești. Înființarea de noi comunități, școli și biserici depindea de autorizarea guvernului elen, precum și de un acord bilateral care încă nu exista⁴⁷.

⁴⁷ *Ibidem.*

3. TABLOU PE ANUL ȘCOLAR 1926-1927 AL ELEVILOR CARE FRECVENTAU ȘCOLILE DIN MACEDONIA⁴⁸

Școala Comercială din Salonic

Clasa I Gimnazială	49
- II -	39
- III -	28
- IV -	29

Anul I	29
II	18
III	11

Total: 202

Gimnaziul din Grebena

Clasa I	28
II	23
III	16
IV	10

Total: 77

Gimnaziul din Ianina

Clasa I	20
II	13
III	14
IV	10
Cursul preparator	32

Total: 89

⁴⁸ A.M.A.E., Fond Atena, Vol. 134, f. 421-422.

4. SITUAȚIA ȘCOLILOR PRIMARE ROMÂNE DIN CIRCUMSCRIPTIA SALONIC, MEGLENIA ȘI IANINA PENTRU ANUL ȘCOLAR 1927-1928

Circumscripția Salonic – Meglenia

Localitatea	Felul școlii	Nr. elevi
1. Salonic	mixtă	45
2. Veria	băieți	126
3. Veria	fete	120
4. Vodena	mixtă	59
5. Doliani	mixtă	23
6. Cândrova	mixtă	34
7. Gramaticova	mixtă	80
8. Hrupișta	mixtă	38
9. Paticina (dispărută)		30
10. Papadia	mixtă	29
11. Poroï		25
12. Belcamen	mixtă	25
13. Nevesca	mixtă	40
14. Vlaho-Clisura	mixtă	15
15. Cupa	mixtă	5
16. Livezi	mixtă	7
		(șc. de iarnă)

Total: 706

Circumscripția Ianina-Grebena

Localitate	Felul școlii	Nr. elevi
------------	--------------	-----------

17. Ianina	mixtă	35
18. Grebena	mixtă	63
19. Băiasa	mixtă	22
20. Breaza	mixtă	23
21. Pretori	mixtă	13
22.Samarina-Vlahoiani	mixtă	22
23.Turia	mixtă	38

Total: 216

Total General: 922 elevi. 23 decembrie 1927.

5. CONCLUZII

Acțiunea culturală întreținută de România s-a adresat unor comunități cu care România a împărtășit afinități lingvistice și ideea originii comune. Începând cu august 1913, comunitatea aromână din Peninsula Balcanică s-a găsit în fața unei noi situații geopolitice, din acel moment suveranitatea unui imperiu multinațional de factură plurireligioasă dispărând și fiind înlocuită cu regimuri monarhice ce duceau o politică de tip național exclusivist. Epoca otomană a istoriei aromânilor și-a încheiat brusc existența la 1912 prin ocupația de facto și de jure la 1913, prin semnarea acordurilor internaționale ce fragmentau moștenirea califilor musulmani în mai multe teritorii ce vor reveni statelor succesorale. Pentru comunitățile de aromâni pericolul asimilării era de nenumărate ori mai mare în noul context geopolitic de după 1913 alături de implicațiile aduse de către izbucnirea primului război mondial. Cu toate aceste prefaceri ce au remodelat geopolitic Peninsula Balcanică, merită remarcat faptul că în ciuda numeroaselor greutăți ce au

marcat buna desfășurare a activității educaționale așa cum le-am observat descrise mai sus- școlile susținute de către România au fost singurele școli negrețești ale unei populații autohtone din Grecia ce încă funcționau în perioada interbelică sau mai bine spus erau tolerate. Înțelegerea mecanismelor ce au influențat cursul normal al mișcării cultural-educative în rândul aromânilor ar putea fi cheia prin care un cercetător obiectiv să-și explice implicațiile adânci ale unor procese ce au stat la baza translațiilor identitare ce au avut un impact major asupra aromânilor.

6. BIBLIOGRAFIE

Fonduri de Arhivă:

Arhiva Ministerului Afacerilor Externe. Fonduri: Atena, Vol. 134, 235, 253; Problema 15, Problema 18

Edited sources:

Caragiani Gheorghe, *Studii Aromâne*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1994.

Baltasiu Radu, Bojescu Aurica, Câmpean Călin și Dungaci Dan, *România și românii din jurul ei*, București, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale, 2006.

Ineoan Emanuil, „Interogații privind strategia educațională pentru aromâni urmărită de România în Balcanii secolelor XIX-XX”, în Saramandu Nicolae, Nevaci Manuela, Floarea Irina și Farcaș Ioan-Mircea (editori), *Ex Oriente lux. In honorem*, Alessandria, Edizioni dell’Orso [Editura Orso], 2021.

Tanașoca Anca și Tanașoca Nicolae Șerban, *Unitate romanică și diversitate balcanică. Contribuții la istoria romanității balcanice*, București, Editura Fundației Pro, 2004.

Țovaru Simion, *Problema școalei românești din Balcani*, București, Editura Cultura, 1934.